

АНОТАЦІЯ

Лосева. О. Г. Організаційне забезпечення стратегії розвитку адміністративної території. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – «Менеджмент» (07 – Управління та адміністрування). – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків, 2020.

Дисертацію присвячено подальшому розвитку теоретико-методичного забезпечення та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційного забезпечення формування та реалізації стратегії розвитку адміністративної території.

На основі результатів ретроспективного аналізу нормативно-правового забезпечення питань вдосконалення адміністративно-територіального устрою України розглянуто його основні положення. Визначені глибинні причини недоліків проекту Закону «Про адміністративно-територіальний устрій» та проведено загальну оцінку стану нормативно-правового забезпечення у контексті стратегічного управління розвитком територій. У роботі розглянуто європейську структуру номенклатури територіальних одиниць NUTS (Nomenclature of Units Administrative Statistic) та розроблено відповідну класифікацію адміністративних територій України, яка дозволяє оцінити можливості та доцільність імплементації досвіду організації стратегічного розвитку країнами ЄС.

З метою уточнення теоретичних положень у роботі розвинуто підхід до формування сутнісно-змістовного трактування стратегічного розвитку адміністративної території, що вирізняється врахуванням сутності пов'язаних базових дефініцій істинність яких вже встановлена, а саме: «стратегія»,

«розвиток», «управління», «територія» (перший етап) та встановленні сутності стратегічного управління, управління розвитком та розвитку території як суміжних понять. Сформоване визначення стратегічного управління розвитком території дає змогу побудувати модель системи стратегічного розвитку адміністративної території.

За результатами аналізу підходів щодо визначення функцій управління визначено склад та місце організаційного забезпечення у системі стратегічного управління розвитком території, яке полягає у вдосконаленні існуючих систем та процедур управління розвитком території та створенні нових, з метою досягнення стратегічних цілей та з урахуванням умов у зовнішньому середовищі.

Удосконалено організаційний підхід до внесення змін у адміністративно-територіальний устрій країни, який, на відміну від існуючого, ґрунтується на теоретичному узагальненні світового досвіду та дозволяє отримати якісну оцінку нормативно-правового забезпечення цього процесу. Розроблено рекомендації щодо усунення виявлених інституційних проблем, які дозволять підвищити ефективність системи державного управління.

Проведений аналіз методів та принципів організації стратегічного розвитку адміністративних територій. По його результатах удосконалено методичний підхід до оцінки виконання стратегії соціально-економічного розвитку на прикладі стратегії «Україна-2020», а саме: на основі план-фактного аналізу визначено етапи реалізації, визначено обсяги зон відповідальності, що дало змогу враховувати динаміку показників по результатах моніторингу.

За допомогою побудови карти розуму встановлено зв'язки між векторами соціально-економічного розвитку та стратегічними індикаторами стану реалізації на прикладі Стратегії «Україна-2020».

Удосконалено методичний підхід до формування стратегічних індикаторів стану реалізації стратегії, в якому, на відміну від існуючих, основу

складає розрахунок середнього коефіцієнту росту за базовим методом, що дозволяє визначити кількість років необхідних для досягнення цільового показника. Такий підхід дозволить підвищити ефективність стратегічного управління на національному рівні.

У роботі здійснено аналіз стратегічних цілей розвитку адміністративних територій рівня NUTS 1 та NUTS 2. Шляхом проведення порівняльного аналізу Державних стратегій регіонального розвитку за ознакою стратегічних цілей виявлено основні тенденції формування пріоритетів та напрямів регіонального розвитку.

На підґрунті контент-аналізу стратегій соціально-економічного розвитку областей України до 2020 року виявлено ключові елементи формування стратегії соціально-економічного розвитку. Узагальнено зміст та структуру сформованих стратегічних цілей розвитку адміністративних областей України.

Удосконалено методичний підхід до обґрунтування вибору операційних цілей розвитку адміністративних територій, який, на відміну від існуючого, ґрунтується на інструментарії кластерного аналізу та дозволяє контролювати вибір стратегічних орієнтирів розвитку. Отримано результати аналізу операційної цілі «Надання якісних житлово-комунальних послуг».

Проаналізовано Стратегію розумного, стійкого та інклюзивного розвитку «Європа 2020» та відповіді ініціативи Європейського союзу шляхом побудови карти розуму, що дозволило виявити ключові відмінності підходів до організації стратегічного управління адміністративною територією рівня NUTS-1 – NUTS-5 в ЄС, а саме: безсумнівне дотримання принципу гласності та відкритості, що проявляється у своєчасному та повному висвітленні результатів моніторингу та оцінки дієвості стратегій. Використовуючи інструменти порівняльного аналізу визначено спільні та відмінні риси фундаментальних принципів впровадження стратегічного управління в Україні та ЄС на основі положень Стратегії розумного, стійкого та інклюзивного розвитку «Європа

2020» та Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року в Україні. Доведено, що ключовою відмінністю політики ЄС є дотримання принципів інноваційності та технологічної диверсифікації. Розглянуто теоретико-методичне забезпечення концепції розумної спеціалізації у ЄС та в Україні. Отримані результати дозволяють обґрунтувати переваги впровадження стратегії розумної спеціалізації у регіонах України.

Задля визначення можливостей та перспектив імплементації світового досвіду стратегічного управління адміністративними територіями проаналізовано існуючі стратегії сталого розвитку. Враховуючи значний вплив соціально-географічних факторів на розвиток адміністративних територій обґрунтовано обмеження фокус-групи з країн Східної Європи, а саме: Білорусі, Болгарії, Чехії, Угорщини, Молдови, Польщі, Румунії, Словаччини.

Особливостями стратегічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць в Україні є: ступінь залучення зацікавлених осіб (стейкхолдерів) у контурі стратегічного управління територіальним розвитком; життєвий цикл проектів та програм формування й розвитку територій; змістове навантаження у зазначених положеннях (контекст).

З урахуванням обмеженості ресурсів, як фундаментальної економічної проблеми обґрунтовано доцільність визначення ключових аспектів відокремлення бажаного від необхідного. Для визначення пріоритетів розвитку адміністративної території використано метод «MoSCoW». Обґрунтовано розрахунок оптимальної кількості базових принципів які можуть бути дотримані у ході стратегічного управління розвитком території. Удосконалено методичний підхід до вибору принципів стратегічного управління розвитком території, який враховує загальнологічні, спеціальні та нормативні принципи та забезпечує законність, безпеку та життєздатність території.

Проведено аналіз існуючих моделей кількісної оцінки ефективності сталого розвитку з метою виявлення показників, які доцільно використовувати у

ході оцінювання якості стратегії розвитку адміністративної території на прикладі екологічної компоненти сталого розвитку. Характерною рисою стратегій сталого розвитку в контексті охорони навколишнього середовища, як стратегічного пріоритету на рівні окремих територій, є постійне коригування та циклічне оновлення стратегії в діалозі із зацікавленими сторонами для забезпечення всебічного сталого розвитку.

На основі каузального підходу виявлено недоліки організаційного забезпечення стратегій розвитку адміністративних територій рівня NUTS-1 та NUTS-2. Проведено класифікацію недоліків за наступними ознаками: інституційні, комунікаційні, теоретико-методичні, ресурсні, економічні.

На основі результатів аналізу методів та принципів організації стратегічного управління проведено оцінку узгодженості стратегічних цілей розвитку у регіональних стратегіях розвитку з Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року. Доведена доцільність використання методу експертних оцінок та обґрунтовано інструментарій погодження стратегічних пріоритетів розвитку адміністративних територій.

Стратегічні цілі адміністративної території мають включати створення об'єктів економічного зростання, що дозволить у подальшому зменшити залежність від зовнішнього інвестування у ході фінансування об'єктів соціального призначення. Узгодження стратегічних цілей розвитку адміністративної території досягається завдяки процедурі громадського обговорення, яка дає змогу погодити інтереси усіх соціальних груп населення.

Практична цінність розробок підтверджується їх застосуванням у діяльності Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України, зокрема: Обґрунтування організаційного забезпечення процесу формування стратегії розвитку адміністративних територій на основі досвіду країн ЄС було використано у ході підготовки наукового звіту за науково-дослідною роботою «Моделювання просторового

розвитку об'єднаних територіальних громад у Україні (довідка № 78/05 від 27.08.2020 р.).

Ключові слова: адміністративно-територіальна одиниця, організаційне забезпечення, розумна спеціалізація, соціально-економічний розвиток, сталий розвиток, стратегічна ціль, стратегічне планування, стратегія розвитку, управління розвитком.

SUMMARY

O. Loseva. Organizational Support of Administrative Territory Development Strategy. - Qualifying scientific work (manuscript).

Dissertation on the scientific level of Doctor of Philosophy for specialty 073 - «Management» (07 - Management and Administration). – S. Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, 2020.

The dissertation is devoted to the further development of theoretical and methodological support and development of practical recommendations for improving organizational support of formation and implementation of the strategy of development of administrative territory.

The main provisions of the regulatory and legal support for the problems of improving the administrative-territorial structure of Ukraine were considered on the basis of the results of its retrospective analysis. The root causes of the shortcomings of the Draft Law "On Administrative and Territorial Structure" were identified and general assessment of the state of regulatory and legal support in the context of strategic management of territorial development was conducted. The paper considers the European structure of the nomenclature of territorial units NUTS (Nomenclature of Units Administrative Statistic) and developed a corresponding classification of administrative territories of Ukraine, which allows us to assess the possibilities and

feasibility of implementing the experience of organisation of strategic development by the EU countries.

In order to clarify the theoretical provisions, the work develops an approach to the formation of essential and substantive interpretation of the strategic development of administrative territory, which differs by taking into account the essence of related basic definitions which truth was already established, namely: «strategy», «development», «management», «territory» (first stage) and established essences of strategic management, development management and development of territory as related concepts. The formed definition of the strategic management of territory development allows us to build a model of the system of strategic development of administrative territory.

Based on the results of the analysis of approaches to defining management functions, composition and place of organizational support in the system of strategic management of territorial development was determined, which is to improve the existing systems and procedures of territorial development management and create new ones with the purpose of achieving strategic goals and taking into account the conditions in the external environment.

The organizational approach to introducing changes in the administrative-territorial structure of the country was improved, which, in contrast to the existing one, is based on theoretical generalization of world experience and allows us to obtain a qualitative assessment of regulatory and legal support of this process. Recommendations were developed to eliminate the identified institutional problems that will allow us to increase the efficiency of the public administration system.

The analysis of methods and principles of organization of strategic development of administrative territories was carried out. Based on its results, the methodological approach to assessing the implementation of the strategy of socio-economic development on the example of the strategy "Ukraine 2020" was improved, namely: based on the plan-factual analysis, the stages of implementation and the

volumes of areas of responsibility were determined, which made it possible to take into account the dynamics of indicators based on the monitoring results.

By creating a mind map, the connections between the vectors of socio-economic development and strategic indicators of the state of implementation were determined on the example of the Strategy «Ukraine 2020».

The methodological approach to the formation of strategic indicators of the state of strategy implementation was improved, in which, unlike the existing ones, the basis is the calculation of the average growth coefficient by the basic method, which allows us to determine the number of years required to achieve the target indicator. This approach will allow us to increase the effectiveness of strategic management at the national level.

The work carried out the analysis of strategic goals of development of administrative territories of NUTS-1 and NUTS-2 level. By carrying out a comparative analysis of the State strategies of regional development on the basis of strategic goals, the main trends in formation of priorities and directions of regional development were identified.

Based on the content analysis of the strategies of socio-economic development of the regions of Ukraine until 2020, the key elements of formation of the strategy of socio-economic development were identified. The content and structure of the formed strategic goals of development of administrative regions of Ukraine were generalized.

The methodological approach to substantiation of the choice of operational goals of development of administrative territories was improved, which, unlike the existing one, is based on the tools of cluster analysis and allows us to control the choice of strategic benchmarks of development. The results of the analysis of the operational goal «Provision of Quality Housing and Communal Services» were obtained.

The «Europe 2020: A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth» and the corresponding initiatives of the European Union by creating a mind map were

analyzed, which allowed us to reveal key differences in approaches to the organization of strategic management of administrative territory of NUTS-1 – NUTS-5 level in the EU, namely: unquestionable compliance with the principle of transparency and openness, which is manifested in the timely and complete coverage of the results of monitoring and assessment of the effectiveness of strategies. Using the tools of comparative analysis, common and distinctive features of the fundamental principles of introduction of strategic management in Ukraine and the EU were identified based on the provisions of «Europe 2020: A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth» and the State Strategy for Regional Development until 2020 in Ukraine. It was proved that the key difference of the EU policy is adherence to the principles of innovation and technological diversification. Theoretical and methodological support of the concept of smart specialization in the EU and in Ukraine was considered. The obtained results allowed us to substantiate the advantages of implementing the strategy of smart specialization in the regions of Ukraine.

In order to define the opportunities and prospects for the implementation of the world experience of strategic management of administrative territories, the existing strategies of sustainable development were analyzed. Given the significant influence of socio-geographical factors on the development of administrative territories, the limit of the focus-group from the countries of Eastern Europe was substantiated, namely: Belarus, Bulgaria, the Czech Republic, Hungary, Moldova, Poland, Romania, Slovakia.

The peculiarities of the strategic development of administrative-territorial units in Ukraine are as follows: the degree of involvement of interested persons (stakeholders) in the contour of strategic management of territorial development; life cycle of projects and programs of formation and development of territories; semantic load in the specified provisions (context).

Taking into account the limited resources as a fundamental economic problem, the expediency of defining the key aspects of separating the desired from the necessary was substantiated. The «MoSCow» method was used to determine the priorities for development of administrative territory. The calculation of the optimal number of basic principles that can be adhered to in the course of strategic management of territory development was substantiated. The methodical approach to the choice of principles of strategic management of territory development was improved, which takes into account general logical, special and normative principles and ensures the legality, security and viability of the territory.

The analysis of existing models of quantitative assessment of the effectiveness of sustainable development in order to identify indicators that should be used in assessing the quality of development strategy of administrative territory on the example of the environmental component of sustainable development was done. The constant adjustment and cyclical updating of the strategy in dialogue with stakeholders to ensure comprehensive sustainable development is the characteristic feature of sustainable development strategies in the context of environmental protection, as a strategic priority at the level of individual territories.

Based on the causal approach, the shortcomings of the organizational support of the development strategies of administrative territories of NUTS-1 and NUTS-2 level were revealed. The article did the classification of shortcomings on the basis of the following characteristics: institutional, communication, theoretical and methodological, resource and economic ones.

Based on the results of the analysis of methods and principles of organization of strategic management, the assessment of the consistency of strategic development goals in regional development strategies with the State Strategy of Regional Development for the period up to 2020 was conducted. The expediency of using the method of expert assessments was proved and the tools of coordination of strategic priorities of development of administrative territories were substantiated.

The strategic goals of the administrative territory should include the creation of objects of economic growth, which will further reduce the dependence on foreign investment in financing social facilities. The coordination of strategic goals of the development of administrative territory is achieved through the public discussion procedure, which makes it possible to reconcile the interests of all social groups of population.

The practical value of the developments is confirmed by their application in the activities of the Research Center of Industrial Development Problems of the National Academy of Sciences of Ukraine, in particular: Substantiation of organizational support of the process of forming a strategy for development of administrative territories based on the experience of the EU countries was used during the preparation of a scientific report on research work "Modeling the Spatial Development of United Territorial Communities in Ukraine" (certificate № 78/05, dated 27.08.2020).

Key words: administrative-territorial unit, organizational support, smart specialization, socio-economic development, sustainable development, strategic goal, strategic planning, development strategy, development management.

Список публікацій здобувача

Статті, у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу:

1. Klok O., Ponomarenko O., Loseva O. Approaches to formation of strategies for development of administrative territories. *SHS Web of Conferences*. Volume 67 (2019). URL: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196706026>.

Статті у фахових виданнях і наукових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз:

2. Sushchenko O., Trunina I., Klok O., Loseva O. Management technologies of ensuring environmental protection as the territory development strategic priority. *SHS Web of Conferences*. 2019. Vol. 61, DOI: 10.1051/shsconf/20196101026. URL: https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2019/02/shsconf_ies2018_01026.pdf. (Web of Science).
3. Воліков В. В., Лосева О. Г. Стратегічні орієнтири розвитку житлово-комунальної сфери: регіональний аспект. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 31. С. 87–93. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/31_2019_ukr/15.pdf. (Index Copernicus).
4. Petrova M., Dekhtyar N., Klok O., Loseva O. Regional tourism infrastructure development in the state strategies. *Problems and Perspectives in Management*. 2018. Vol. 16 (4). P. 259–274. DOI:10.21511/ppm.16(4).2018.22. URL: <https://businessperspectives.org/media/zoo/applications/publishing/templates/article/assets/js/pdfjs/web/11240>. (Scopus).

Публікації за матеріалами конференцій:

5. Лосева О. Г., Клок О. П., Організаційне забезпечення стратегії розвитку туризму у Харківській області. «Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика»: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 30-31 березня 2017 р.). Харків: Видавець ФОП Панов А. М., 2017. С. 229–231.
6. Лосева О. Г. Стратегічні орієнтири розвитку адміністративних територій в Україні: регіональний аспект. «Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика»: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.

(Харків, 30-31 березня 2017 р.). Харків: Видавець ФОП Панов А. М., 2017. С. 54–57.

7. Лосева О. Г. Системний підхід до забезпечення стратегічного розвитку адміністративної території. *«Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця»*: матеріали міжнар. наук. конф. (Харків, 1-2 червня 2017 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. С. 370–373.

8. Сущенко О. А. , Труніна І. М., Клок О. П., Лосева О. Г. Екологічна безпека як стратегічний пріоритет розвитку адміністративної території. *«Технології та інфраструктура транспорту»*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 14-16 травня 2018 р.). Харків: УкрДУЗТ, 2018. С. 53–56.

9. Воліков В. В., Лосева О. Г. Сучасні підходи до стратегічного управління розвитком житлово-комунальної сфери у регіонах України. *«Экономическое развитие государства, регионов и предприятий»*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одесса, 09-10 ноября 2018 р.). Херсон: Издательский дом «Молодий вчений». 2018. С. 186–188.

10. Лосева О. Г. Ретроспективний аналіз концептуальних підходів до стратегічного управління адміністративними територіями в Україні. *«Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця»*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 30-31 травня 2019 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. С. 95–97.

11. Баркова К. О., Лосева О. Г. Сучасні аспекти стратегічного планування територіального розвитку в Україні. *«III Міжнародна науково-практична конференція «Менеджмент XXI століття: глобалізаційні виклики»*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 23-24 квітня 2019 р.). 2019. С. 225–227.

12. Клок О. П., Лосева О. Г., Пономаренко О. О. Підходи до формування стратегій розвитку адміністративних територій в Україні. *П'ятнадцята науково-практична міжнародна конференція «Міжнародна транспортна інфраструктура, індустріальні центри та корпоративна логістика»*: матеріали

міжнар. наук.-практ. конф. (Харків 6-8 червня 2019 р.). Харків, 2019. С. 115–117.

13. Лосева О. Г. Захист довкілля у стратегічному управлінні розвитком території: практика країн Східної Європи. *Міжнародний науковий форум «NEW ECONOMICS - 2019»*: матеріали міжнар. наук.-практ. фор. (Київ, 14-15 листопада 2019 р.). Київ, 2019. Том. 1. С. 227–231.